

NEJPOUŽÍVANĚJŠÍ PSYCHODIAGNOSTICKÉ METODY V ČESKÉ REPUBLICE

TOMÁŠ URBÁNEK

Psychologický ústav AV ČR, v.v.i.

Cílem článku je stručné srovnání výsledků dvou výzkumů o psychodiagnostických metodách používaných v České republice. Zatímco výzkum prováděný v letech 2001-2003 (Svoboda et al., 2004) se pokoušel zmapovat všechny používané metody, průzkum provedený v roce 2009 se týkal spíše názorů uživatelů psychodiagnostických metod na různé aspekty testování a položka dotazující se na tři psychodiagnostické metody nejvíce používané respondentem byla víceméně doplňková. Z toho vyplývají i rozdíly ve výsledcích obou výzkumů. Chápeme je jako východisko pro recenzování psychodiagnostických metod.

Proces postupného recenzování psychodiagnostických metod bude vhodné zahájit recenzemi metod, které patří k často a široce používaným. Z toho důvodu je nutné nejprve zjistit, jaké metody psychologové v ČR nejvíce používají.

Výzkum aplikované psychodiagnostiky

Jeden ze zdrojů může představovat výzkum české psychodiagnostiky prováděný v letech 2001-2003 (viz Svoboda et al., 2004), ve kterém odpovídalo 316 respondentů. V citované publikaci jsou uvedeny mimo jiné metody, které jednotliví respondenti používají (Položka začínala větou: Nyní se pokuste v připravené tabulce ohodnotit každou z metod, kterou používáte.). Jednotlivé aspekty těchto metod (standardizace, manuál, pomůcky, normy, podpora) byly respondenty/psychology také hodnoceny („známkovány“). V tab. 1 jsou uvedeny nejčastěji se vyskytující metody v celém souboru a v jednotlivých podsouborech – klinických psychologů (N = 138), poradenských psychologů (N = 110), manažerských psychologů (N = 46) a psychologů v ozbrojených složkách (vojenských a vězeňských, N = 32¹). Hodnoty absolutních a relativních četností jsou uvedeny v případě, že daná metoda byla používána aspoň 10% respondentů z daného (pod)souboru a metody jsou seřazeny zhruba podle používanosti.

Tab. 1. Metody používané českými psychology kolem roku 2002

Název metody	celý soubor		kličičtí		poradenští		manažerští		„ozbrojení“	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Raven	225	71,2	100	72,5	99	90,0	16	34,8		
IST	162	51,3	38	27,5	75	68,2	36	78,3		
WAIS	144	45,6	112	81,2	26	23,6				
ROR	142	44,9	104	75,4	20	18,2	10	21,7	12	37,5
Kresba postavy	135	42,7	77	55,8	39	35,5	10	21,7	15	46,9
Eysenck	133	42,1	58	42,0	42	38,2	17	37,0	20	62,5
Baumtest	127	40,2	55	39,9	52	47,3	5	10,9	19	59,4
Lüscher	112	35,4	40	29,0	45	40,9	12	26,1	17	53,1
PDW	110	34,8	53	38,4	56	50,9				
16PF	103	32,6	40	29,0	35	31,8	24	52,2	10	31,3
Terman-Merill	89	28,2	42	30,4	46	41,8				

¹ Celkem 10 psychologů uvedlo dvojí specializaci, proto součet respondentů v jednotlivých podskupinách je 326 místo 316.

Wechsler-Memory	82	25,9	67	48,6			6	13,0		
Antony-Bene	76	24,1	38	27,5	37	33,6				
Číselný čtverec	68	21,5	32	23,2	27	24,5	9	19,6		
WISC	68	21,5	19	13,8	49	44,5				
ICL	60	19,0	25	18,1	16	14,5	10	21,7		
HSPQ	56	17,7	21	15,2	31	28,2			4	12,5
Handtest	55	17,4	30	21,7	11	10,0	8	17,4	10	31,3
Nedokončené věty	53	16,8	28	20,3	19	17,3			6	18,8
MMPI	52	16,5	44	31,9					4	12,5
Váňův inteligenční test	47	14,9			32	29,1				
Zkouška laterality	46	14,6	19	13,8	27	24,5				
FIRO	45	14,2	15	10,9			18	39,1	13	40,6
Freiburský osobnostní dotazník	45	14,2	22	15,9	11	10,0			9	28,1
Bourdon	43	13,6	21	15,2			14	30,4		
Zkouška čtení	43	13,6	19	13,8	24	21,8				
Beckova škála deprese	42	13,3	26	18,8			8	17,4		
Kernův-Jiráskův test	41	13,0			28	25,5				
IHAVEZ	38	12,0					19	41,3	7	21,9
Benton	37	11,7	33	23,9						
Test obkreslování	35	11,1	17	12,3	18	16,4				
Grassiho test organicity	30	9,5	25	18,1						
ADOR			16	11,6						
Trail Making Test			15	10,9						
Kohsovy kostky			14	10,1						
Reverzní test					16	14,5				
WPPSI					16	14,5				
Edfeldt					15	13,6				
CAE					14	12,7				
Kresba rodiny					12	10,9				
Projektivní interview					12	10,9				
Číselný obdélník							11	23,9		
TIP							9	19,6		
TKP							9	19,6		
SPIDO							8	17,4	6	18,8
Belbinův test rolí							6	13,0		
SPARO							6	13,0	13	40,6
D2							5	10,9		
DOPEN							5	10,9	7	21,9
DRČ							5	10,9		
Gordonův osobnostní dotazník							5	10,9		
KUD							5	10,9		
MBTI							5	10,9		
NEO									6	18,8
PASKO									6	18,8
VAPO									6	18,8

Z tabulky je jasně patrné, že jednotlivé skupiny psychologů se z hlediska používaných metod značně liší. Z pestré směsice vystupují nejpopulárnější metody – testy intelektových schopností, komplexní projektivní techniky, dotazníky.

Český průzkum pro SCTT EFPA

Jiný zdroj je založen na loňském průzkumu názorů českých psychologů na různé aspekty testování, jehož součástí byla i otázka týkající se nejčastěji používaných metod.

Jednalo se o českou část průzkumu, který probíhal ve většině zemí Evropy a byl iniciován členy Stálé komise pro testy a testování při EFPA (viz Urbánek, 2009). Tento průzkum byl vyplňovaný na internetu v aplikaci SurveyMonkey (www.surveymonkey.com) a respondenti byli žádáni o spolupráci třemi hromadnými maily posílanými v březnu a dubnu 2009. Víceméně kompletně byl dotazník vyplněn 241 respondenty. Položka týkající se používaných metod (Uveďte tři testy, které nejčastěji používáte při výkonu svojí profese) byla formulována jinak než v předchozím výzkumu, a zřejmě proto četnosti používání nevycházejí tak vysoké. Tabulka 2 obsahuje názvy metod, které byly uvedeny na prvních místech v celém souboru a v jednotlivých podsouborech. Jako hranice byla použita hodnota cca 4%.

Tab. 2. Nejčastěji používané metody uvedené ve výzkumu v roce 2009

Název metody	celý soubor		kliničtí		poradenští		pracovní		ostatní	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Rorschach	70	29,0	60	58,8			2	5,0	2	6,5
WISC-III	62	25,7	24	23,5	36	59,0			2	6,5
WAIS-R	47	19,5	35	34,3	3	4,9				
Test struktury inteligence (Amthauer)	31	12,9			18	29,5	8	20,0	4	12,9
Raven	30	12,4	11	10,8	10	16,4	5	12,5	4	12,9
Baumtest	20	8,3	9	8,8	6	9,8	3	7,5	2	6,5
WAIS-III	18	7,5	13	12,7						
Kresba postavy	18	7,5	8	7,8	6	9,8				
NEO	18	7,5			6	9,8	5	12,5	5	16,1
Wechslerova paměťová škála III	16	6,6	14	13,7						
MMPI	15	6,2	12	11,8						
SPARO	15	6,2					9	22,5	4	12,9
ICL	14	5,8					6	15,0	4	12,9
Wechslerovy testy (obecně)	13	5,4	10	9,8					2	6,5
Stanford-Binetova inteligenční škála	13	5,4	7	6,9	6	9,8				
Bochumský inventář profesních charakteristik osobnosti (BIP)	12	5,0					10	25,0		
Kresebné metody	11	4,6	9	8,8	4	6,6				
Lüscher	11	4,6			5	8,2	2	5,0		
Rey-Osterriethova komplexní figura	10	4,1	4	3,9	5	8,2				
WAIS			6	5,9						
BDI (Beckův inventář deprese)			4	3,9						
Inventář stylů osobnosti a poruch osobnosti (PSSI)			4	3,9						
TAT			4	3,9						
Woodcock-Johnson – Test kognitivních schopností					7	11,5				
Zkouška čtení					4	6,6				
16PF					3	4,9	3	7,5		
LMI (Dotazník motivace k výkonu)							6	15,0		
Bourdonův test							5	12,5	2	6,5
Determinační zkouška							2	5,0		
DOPEN							2	5,0		
EPI							2	5,0		
FIRO-B							2	5,0		
Hoganův rozvojový test (HDS)							2	5,0		
Hoganův osobnostní dotazník (HPI)							2	5,0		
ISA (Analýza struktury inteligence)							2	5,0		
SVF 78 (Strategie zvládnání stresu)							2	5,0		
Cloningerův dotazník charakteru a temperamentu									3	9,7

EPQ-R									2	6,5
Hand test									2	6,5
Wisconsinský test třídění karet									2	6,5

V tab. 2 se neobjevují tak vysoké hodnoty jako v tab. 1, což je způsobeno mimo jiné rozdílem ve formulaci otázky. Objevují se zde také některé metody, které se ve výzkumu z let 2001-2003 neobjevily, protože ještě nebyly v ČR k dispozici – např. Hoganovy metody nebo Woodcockův-Johnsonův test kognitivních schopností. Přesto jsou výsledky obou výzkumů srovnatelné a chápeme je jako užitečné východisko pro recenzování metod v ČR na základě úvahy, že nejprve je nutné věnovat úsilí metodám, které jsou široce používané.

Literatura

- Svoboda, M., Řehan, V., Vtípil, Z., Klimusová, H., Humpolíček, P., Urbánek, T., Kohoutek, T. (2004). *Aplikovaná psychodiagnostika v České republice*. Brno: MSD, s.r.o.
- Urbánek, T. (2009). *Stálá komise pro testy a testování při EFPA*. In Heller, D.; Charvát, M.; Sobotková, I. (Eds.), *Psychologické dny 2008: Já & my a oni*. Brno: FSFS MU a ČMPS.

doc. PhDr. Tomáš Urbánek, Ph.D.
Psychologický ústav AV ČR, v.v.i.
Veveří 97
602 00 Brno
e-mail: tour@psu.cas.cz